

száműzetéssel, avagy elutasítással sújtható, de ide sorolja a rendügelők kihágásait is.²⁹ Minden más cselekmény – nagyrészt fegyelmi ügyek és tanulási problémák – a rendügelőknek vagy a dékánnak tartatott fenn.³⁰

Ez az Eötvös József-féle tervezet sosem lépett hatályba, sőt érdemi tárgyalására sem került sor, mégis jelentősége hallatlan, hiszen – figyelemmel arra, hogy az egyetemi bíraskodás 1848-at követően megszűnt – az utolsó kordokumentumok egyike e témában. Érdekes módon azonban az universitást önkormányzatiságának, autonómiájának egyik alappilléreként megillető törvényke-

zési hatáskör saját tagjai vonatkozásában megmaradt a későbbi évszázadokban, sőt a mai napig is. Ma is bíráskodnak egyetemeink, amikor a hallgatók panaszait elbírálják, vagy amikor oktatóik, hallgatóik, egyéb alkalmazottjaik fegyelmi ügyeiről döntenek. Ez a bíraskodási jog még hasonlít is az Eötvös tervezetében foglaltakra, hiszen szigorú szabályok mentén, csak meghatározott cselekmények vonatkozásában, meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását jelentik, melyek az egyetemeket évszázadokon át megillető törvénykezési jogban gyökereznek.

Jegyzetek

- ¹ Weszely Ödön: *Az egyetem eszméje és típusai*, XIII. fejezet: <http://mek.niif.hu/01900/01934/html/wesz115.htm>
- ² Pecze, Ferenc: *Beiträge zur Geschichte der ungarischen Universitätsjurisdiction, Die Differenzierung der Universitätsverwaltung und Gerichtsfunktion*. In: *Zeszyt Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, CCCCXI 1976, *Prace Prawnicze Z.* 73. 158. p.
- ³ Petrovich Ede: *Adatok a pécsi egyetem történetéhez* (Felsőoktatási Szemle 1967. 9. sz. 522. p.); Pecze, Ferenc: i. m., 158. p.
- ⁴ Pecze, Ferenc: i. m. 159. p.
- ⁵ Pecze, Ferenc: i. m. 159. p.
- ⁶ Weszely Ödön: *Az egyetem eszméje és típusai*, XIII. fejezet, <http://mek.niif.hu/01900/01934/html/wesz115.htm>; Pecze, Ferenc: i. m.
- ⁷ *Az 1777-iki Ratio Educationis*. Ford. dr. Friml Aladár. Kiad.: Kath. Középiskolai Tanáregylet, 1913. XVI. § 52. p.
- ⁸ *Az 1777-iki Ratio Educationis*, XXIII. § 56. p.
- ⁹ Pecze, Ferenc: i. m. 159. p.
- ¹⁰ Pecze, Ferenc: i. m. 160. p.
- ¹¹ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet a pesti egyetem 1823–1848 tanrendjéhez 172–175. §.

- ¹² A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 184. §.
- ¹³ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 189. §.
- ¹⁴ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 190. §.
- ¹⁵ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 193. §. és 5. §
- ¹⁶ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 194. §.
- ¹⁷ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 196. §.
- ¹⁸ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 197–200. §.
- ¹⁹ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 202. §.
- ²⁰ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 203. §.
- ²¹ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 213. §.
- ²² A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 206. §.
- ²³ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 210. §.
- ²⁴ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 207. §.
- ²⁵ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 221. §.
- ²⁶ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 220. §.
- ²⁷ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 225–226. §.
- ²⁸ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 204. §.
- ²⁹ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 177. §.
- ³⁰ A magyar egyetem alapszabályai. Melléklet, 174–176 §.

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A heidelbergi Ruprecht-Karls Egyetem a mai ünnepi, 624. tanévnyitóval kezdi meg jubileumi évét, amelyben egyetemünk fennállásának 625. évfordulóját ünnepeljük. 625 évvel ezelőtt, 1385. október 23-án írta alá VI. Orbán pápa Németország jelenleg legrégebbi egyetemének alapítólevelét, amelyben engedélyezte I. Ruprechtnek, Pfalz grófjának és választófejedelemnek, hogy egyetemet hozzon létre Heidelbergben. A jubileumra nemcsak akadémiai ünnepségekkel emlékezünk, hanem tudományos rendezvényekkel is, amint az a *Ruperto Carolához* illik. Egészen jövő év októberéig zajlanak majd a rendezvények, mert pontosan egy évvel később, 1386. október 18-án ünnepélyes istentisztelettel vette kezdetét az oktatás az egyetemen, amelynek első rektora Marsilius von Inghen volt. Így sikerült megfelelnünk annak a kihívásnak, hogy tisztázzuk: az egyetem születésnapját az alapító okirat kiállí-

JUBILEUM – HEIDELBERG 625

UNIVERSITÄT
HEIDELBERG
Zukunft. Seit 1386.

625 Jahre
Ruperto Carola

Prof. Dr. Bernhard Eitel

A jövő 1386 óta¹

tásának napján (tehát az adományozási napon) vagy pedig az oktatás megkezdésének napján (tehát tulajdonképpen az akadémiai születésnapon) ünnepeljük-e.

Az ünnepi évbe a mai napon a közélet következő szereplői kísérem el bennünket:

Michel Charbonnier úr, Franciaország baden-württembergi főkonzulja és a Francia Intézet vezetője;

Dr. Jean-Claude Périsset érsek úr, Németország apostoli nunciusa, akinek köszöntő szavait **Tröger professzor** úr fogja felolvasni;

Bärbel Brumme-Bothe asszony, a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium főosztályvezetője;

Dr. Karl Lamers, a Bundestag képviselője;

Werner Pfisterer, a tartományi parlament képviselője, aki önkormányzati képviselőként Heidelberg városát is képviseli; valamint

Dr. Gerhard Vogel, a Rhein-Neckar kerület Ipari és Kereskedelmi Kamarájának elnöke.

Szeretettel köszöntöm a helyi felsőoktatási intézmények jelen lévő rektorait is,

Dr. Anneliese Wellensiek professzorasszonyt, a Heidelbergi Pedagógiai Főiskola részéről, **Dr. Johannes Heil** professzor urat, a Zsidó Főiskola részéről, valamint a heidelbergi egyetemen kívüli tudományos intézmények képviselőit, **Dr. Hermann Hahn** professzort, akadémiai elnök urat, **Dr. Otmar Wiestler** professzor urat, a Német Rákkutató Központ igazgatójának elnökét, valamint közös heidelbergi Nobel-díjasunkat, **Dr. Harald zur Hausen** professzor urat.

Mai ünnepi **egyetemi** rendezvényünk középpontjában nemzetközi partnerkapcsolataink és együttműködéseink állnak. Ezért nagyon örülök, hogy a világ minden tájáról eljöttek hozzánk Heidelbergbe a velünk kapcsolatban álló egyetemek küldöttségei. Köszöntöm

- a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem és Semmelweis Egyetem,
- a krakkói Jagelló Egyetem,
- a franciaországi Pôle de Recherche et d'Enseignement Supérieur Université de Montpellier Sud de France,
- a pekingi Idegen Nyelvi Egyetem,
- a prágai Károly Egyetem,
- a szentpétervári Állami Egyetem,
- a tienjani Nankai Egyetem,
- a wuhani Huazhong Tudományos és Technikai Egyetem részét képező Tongji Orvostudományi Egyetem képviselőit.

Kedves Egyetemi Tanácsstagok, Szenátorok, Tekintetes Uraim, kedves egykori Rektorok, közülük is elsőként **Zu Pulitz** úr, a 600 éves jubileum spiritus rectora, kedves évfolyam- és csoporttársak, szeretettel köszöntöm Önöket a Régi Aulában!

Volna-e méltóbb hely a Ruperto Carola alapítása 625. évfordulójának megünneplésére, mint ez a csarnok, amelyet egyetemünk 500. születésnapjára kapott ajándékba? Az egyetem mindig is tudatában volt annak, hogy a külső forma identitást kölcsönöz, és a formát az egyéni képességek és tehetségek teszik érzékelhetővé. Az emberek alkotják az egyetemet, formája és szerkezete rendezi a sokszínű halmazt

A Heidelbergi Egyetem címere

akadémiai kozmoszá. Jelszavunk – SEMPER APERTUS – egyértelműen kifejezi, hogy ez a mikrokozmosz nyitott, hogy eszmék és emberek csatlakoznak hozzá, mások pedig elhagyják. Ilyen módon az egyetem él és fiatal marad, függetlenül attól, hogy milyen kort ér meg. Állandóan megújítja önmagát, és kapcsolatban marad a külvilággal. Míg egy magányos tudós időnként el tud zárkózni a saját elefántcsonttoronyába, az egyetem ezt sosem teszi meg. Az állandó jövés-menés része az egyetemet megtermékenyítő újnak, ugyanakkor a veszteségek is hozzá tartoznak, mint az érem másik oldala.

Az elmúlt két év alatt is kiváló kolléganőket és kollégákat szakított el tőlünk a halál. Kérem, adózzunk most emléküknél egyperces néma felállással.

***

A jövő 1386 óta – e néhány szó is része az egyetem arculatának, és éppen az elmúlt hetekben dicsérték meg ismét e jelszavunkat, mert olyan rövid, és mégis oly sokat mond.

A Ruprecht-Karls Egyetem párizsi mintára alapított teljes körű egyetem volt, mint felső iskola, nem pedig orvosi vagy jogi iskola, mint az a Német-római Birodalom déli részén egyébként szokásos volt. Így tehát újítás volt a maga nemében, sokkal fiatalabb hallgatói voltak, kevesebb utazó diákja, és az akkori viszonyokhoz képest szigorúbb oktatási és szerkezeti struktúrával rendelkezett, amit Marsilius von Inghen valósított meg. Az ebből fakadó innovációs erő már néhány évtized után megmutatkozott, amikor is a humanista és medikus Peter Luder a 15. század közepén ezt írta Heidelbergben:

„Miközben [Heidelberg városa] nem marad el (...) a többi várostól, egy pontban még könnyedén túl is szárnyalja a többi, mégpedig abban, hogy a tudomány állandó székhelyként minden tudományterületen mindig a legkiválóbb embereket teremtette elő. Mert ebben a városban annyi kiváló és ragyogó képviselője van akár az isteni, a császári vagy a pápai jognak vagy a medicinának, akár a szabad művészeteknek, hogy ezek hivatalosan nem csak magát a várost, hanem szinte egész Németországot oktatták és megvilágosították.”

A reformáció alatt Heidelberg lett a protestantizmus szellemi központja – csak Luther heidelbergi tartózkodására és a heidelbergi katekizmusra emlékeztetek –, és ezáltal Németország, de talán egész Európa legnemzetközibb egyeteme. Saját magunkról alkotott felfogásunk azon a tényen alapszik, hogy egyetemünk kezdetől fogva teljes egyetem volt, tehát minden „művészettel” foglalkozott, kezdetől fogva innovatív irányultsággal és felépítéssel rendelkezett, valamint nemzeti és nemzetközi beállítottságú volt. Ha valaki az élre kerül – és tudományos eredményeink ezt bizonyítják –, akkor azt a konkurencia üldözőbe veszi. Ezt a helyzetet pozitívan éljük meg, állandó kihívást jelent és fiatalon tart.

***

Ha ilyen szemmel nézzük az egyetem vezető szervei által 2008-ban megfogalmazott irányelveket, egyértelműen ki-
tűnik az egyetemalapítás filozófiája.

Miközben visszatekintünk Marsilius von Inghenre, vagyis a Ruperto Carola kezdeteire, az egyetem jövő-
képében is hangsúlyoz-
zuk, hogy miben áll az
egyetem lényege: teljes
szerkezetű, klasszikus
egyetem jellege és poten-
ciálja, szakokon átnyúló
tudományos párbeszéd
nagy, átfogó társadalmi
és tudományos témák
azonosítása és feldolgo-
zása céljából.

Az innovatív struk-
túrákat is újra meg újra
hozzá kell igazítani a kö-
vetelményekhez, és ezt
meg is tesszük: jelenleg
mindenekelőtt a bio- és
környezettudományok te-
rületén azzal, hogy egyre
inkább önfenntartó, nem-

zetközi hatósugarú centrumokat építünk ki. Új technoló-
giai platformokat hozunk létre a természettudományok
területén, gondoljuk csak a Mikroszkópiai Központra,
a Neuenheimer Feldre tervezett, engedélyezés alatt álló
Anyagközpont, vagy a Speyerer úton levő „tisztaszoba”
laboratóriumra, mely a szerves elektronikai csúcspjek-
tek keretében épült. A Neckar bal partján azon vagyunk,
hogy a Marstallstraße 4. alatt készülő új épülettel jobb
munkafeltételeket biztosítsunk az ókortudományok és az
assziológia számára, bővítsük az Egyetemi Könyvtárat,
és végül felújítjuk és modernizáljuk az egyetem központi
épületét az előadókkal együtt. A tervek megvalósítása so-
rán sok barátra és támogatóra számíthatunk, amit e helyről
is szeretnék megköszönni. Támogatásuk nélkül nem tud-
nánk a hallgatóknak és a tudósoknak a többi német felső-
oktatási intézményhez viszonyított jó és nagyon jó keret-
feltételeket biztosítani a munkájukhoz.

A kutatás és oktatás sokkal szorosabban kapcsolódik
egymáshoz, mint bármikor korábban. Mindig is egyetértés
uralkodott abban a kérdésben, hogy a jó oktatást kutatás kí-
sérje, mert kiváló professzorok, a lehető legjobb felszerelés
és kiszolgálás, valamint az innovatív és modern oktatás a
kiemelkedő hallgatók számára összetartoznak. De mind-
ezen feladatok ellátásának finanszírozása egyre nehezebbé
válak. Az egyetem pénzügyi alapellátását az I. és II. szoli-
daritási csomag évek óta egy szinten rögzíti. Az infláció, az
energiaköltségek növekedése, a terület és a személyi álló-
mány növekedése (finanszírozás alapú, és nem a tartomá-
nyi intézmények támogatják), a továbbképzéssel, az esély-
egyenlőség növelésével és a pályaválasztási tanácsadással
kapcsolatos szolgáltatási igények és feladatok sokasodása
– mindez a végsőkig feszíti a költségvetést.

A második világháború óta először csökkent 50%-ra a
mindeddig megbízható tartományi hozzájárulás az egye-

tem finanszírozásához. Egyre több pénzeszközt kell – töb-
bek között – közpénzekből, versenyben, tehát majdnem
mindig projekthez kötötten, önerőből megszerezni, ami
viszont az egekbe hajtja az infrastruktúra költségeit. Az
egyetem szinte ördögi spirálba került. A legszükségesebb

dolgok finanszírozására is
egyre több kérelmet kell
írunk. Mindenekelőtt
közintézmények és szö-
vetségek szinte teljesen
nyíltan próbálják meg,
hogy támogatási irányel-
veik megfogalmazásával
és kiírásaikkal irányítsák
a kutatást, sőt akár diri-
gálják is. Éppen ezért há-
lásak vagyunk a Német
Kutatási Közösség (DFG)
infrastrukturális átalá-
nyának megteremtéséért
és meghosszabbításáért,
valamint az Oktatási és
Kutatási Minisztérium
rezsiköltség-finanszíro-
zásának ígéretéért. Csak

*A Heidelbergi Egyetem régi épülete (1712–1735),
ma a rektori hivatalnak ad otthont*

ezen szabad felhasználású kiegészítő pénzeszközök, az
EU-tól az alapellátásra kapott eszközök és az egyetem
barátainak, támogatóinak és mecénásainak nagyvonalú
támogatásai teszik lehetővé, hogy fenn tudjuk tartani a
kutatási és oktatási tevékenység akadémiai szabadságát.
Napjainkban a jó oktatás, mint korábban pénzügyileg,
sokkal inkább hozzá van kötve a kiemelkedő kutatási te-
vékenységhez.

A III. szolidaritási csomag előttünk álló tárgyalásaival
kapcsolatban éppen ezért a következőkre hívom fel a fi-
gyelmet:

1. Tekintettel arra, hogy az egyetemek feladatai so-
kasodtak, szóba sem jöhet a pénzeszközök csökkentése,
vagy – mint nemrég közölték – 2018-tól azok leépítése.

2. Nem félünk a versenytől, de egyenesen ki kell monda-
ni, hogy a kiválóság feltétele a pénz, és csak utána tesszük
fel a kérdést, hogy mire használjuk fel: jóra-e vagy rosszra.
Az első világháború előtt a Badeni Nagyhercegség állami
költségvetésének 4,7%-át fordította a heidelbergi, a frei-
burgi és a karlsruhei, tehát **három** egyetem fenntartására.
Összehasonlításképpen: a ragyogó Poroszországban ez a szám
csak 1,1% (Meusburger & Schuch, 2010). A tény, hogy Ba-
den koncentráltan fordította pénzeszközeit az egyetemekre,
akadémiai szabadságot teremtett, és a jövőbe mutató ötlet-
gazdagságot eredményezett. Az egyetem minden területén
viszonylag jó felszereltség csalogatja az innovatív fejeket,
és ez **képezte és képezi** ma is a Ruperto Carola és a tarto-
mány virágzásának alapját. A Tartományi Statisztikai Hiva-
tal adatai szerint Baden-Württemberg tartomány a kutatás
és fejlesztés egész területén a bruttó belföldi összterméknek
ma is mintegy 4,4%-át adja ki, de több mint 70 felsőok-
tatási intézmény kénytelen versenyezni, hogy a kalapból
megkapja a rá eső részt. A tudománytámogatás a legjobb
egyetemek erősítése helyett a regionális struktúraátalakítás

Ruprecht-Karl Egyetem, Heidelberg¹

A Heidelbergi Ruprecht-Karl Egyetem (Ruprecht-Karls-Universität) a legrégebbi németországi – a Német-római Birodalomban a párizsi és a prágai után a harmadik – egyetem. I. Ruprecht pfalzi választófejedelem alapította, a pápai jóváhagyást 1385. október 23-án kapta meg VI. Orbán pápától. Alapító rektora Marsilius von Inghen volt, első professzorai Párizsból és Prágából érkeztek. Az oktatás 1368-tól kezdve négy fakultáson (teológia, jog, orvostudomány, filozófia) folyt, az ötödik, az önálló természettudományi fakultáson 1890-ben indult el. 1969-ben már 16 szakirányú kar működött. Jelenleg állami egyetem, a 2002. évi átszevezés óta 12 karral: Biowissenschaften, Chemie und Geowissenschaften, Mathematik und Informatik, Physik und Astronomie, Philosophische Fakultät, Neuphilologische Fakultät, Theologische Fakultät, Juristische Fakultät, Wirtschafts- und Sozialwissenschaften, Verhaltens- und Empirische Kulturwissenschaften, Medizinische Fakultät Heidelberg, Medizinische Fakultät Mannheim. Hallgatóinak száma 28 000 körül van. Jelmondata: Semper apertus ('Mindig nyitva'). Az egyetem működését a választófejedelmek biztosították, bár autonómiájába gyakran beleszóltak. Helyzete Martin Luther 1518. évi heidelbergi fellépése nyomán sem változott, Ottheinrich választófejedelem azonban 1556-ban evangélikus területi egyetemé nyilvánította. A 16. század második felében, III. Frigyes választófejedelem idején az európai tudomány és kultúra, egyben a kálvinista tudomány egyik központjává fejlődött, ahová egész Európából érkeztek professzorok és diákok. A teológiai kar közreműködésével született meg 1563-ban a Heidelbergi Káté. Az egyetem virágzó időszaka 1618-ig tartott. A harmincéves háború idején az oktatás többször szünetelt, s az egyetem híres könyvtárát, a Bibliotheca Palatinát 1622-ben Rómába szállították. Az újrakezdés problémáit fokozta, hogy 1693-ban XIV. Lajos csapatai Heidelberget teljesen lerombolták, s ezután az egyetemen több évig nem is folyt oktatás. A 18. században az egyetem presztízse meggyengült, s az ellenreformációs hullám következtében addig vitathatatlan evangélikus jellege is eltűnt. Miután Heidelberg 1802-ben Baden tartományhoz került, az egyetemet újjászervezték, s az állam anyagilag is támogatta az oktatást. Az egyetem neve ekkor lett Ruprecht-Karl Egyetem, mivel az első badeni nagyherceg, Karl Friedrich nevére is hozzáfűzték az alapító nevéhez. Az alapvetően humanista egyetem professzorai és a diákjai között romantikusok (Georg Wilhelm Friedrich Hegel, a történetíró Schlosser, az orvos Maximilian Joseph von Chelius), liberálisok (Ludwig Häusser, a délnémet liberális nemzeti gondolkodás szószólója, a szociológus Max Weber, a teológus Ernst Troeltsch) egyaránt megtalálhatók voltak. A 19. században Robert Bunsen, Gustav Kirchhoff

és Hermann von Helmholtz neve fémjelzi a természettudományok kiemelkedő színvonalát. A jogi kari oktatás ugyancsak elismert volt (az egyetem neves jogászprofesszorai: Johann Kaspar Bluntschli, Georg Jellinek, Carl Joseph Anton Mittermaier, Gustav Radbruch, Anton Friedrich Justus Thibaut, Paul Kirchhof). A Weimari Köztársaság idején a demokratikus szellem fellelegvárának számított (Karl Jaspers, Gustav Radbruch, Martin Dibelius, Alfred Weber stb.). Az amerikai adományokból felépített Neue Universität (Új Egyetem) a Friedrich Gundolf által megfogalmazott mottót kapta: „Az élő szellemért” (Dem lebendigen Geist). A Harmadik Birodalom számos oktatót elbocsátott, sokaknak emigrálniuk kellett. A rendszerhez hű emberek tevékenységének eredményeképpen Heidelberget „barna” egyetemnek nevezték, az Új Egyetem homlokzatán található szobor mottóját is megváltoztatták „A német szellemért” feliratra. A második világháborúban az egyetemet lebombázták, de új épületgyűjtése Karl Jaspers vezetése alatt rövid idő alatt felépült. Az 1990-es években különösen az orvostudomány, a fizika, a matematika és az informatika terén szerzett hírnevet. – A Heidelbergi Egyetem a 16. századtól kezdve a magyar peregrinációnak is fontos célállomása volt, elsősorban református és evangélikus diákok választották tanulmányaik színhelyéül. 1526–1693 között 234 (1595–1621 között 173) magyarországi hallgatója volt.² A magyar tudomány 19–20. századi nagyjai közül Heidelbergben tanult többek között Eötvös Loránd (1867–1870), s az egyetem professzora volt a Nobel-díjas Lénárd Fülöp (1907–1938).

¹ Az egyetem történelmi adatainak forrása: www.uni-heidelberg.de (Geschichte der Universität Heidelberg: <http://www.uni-heidelberg.de/universitaet/geschichte/geschichte.html>)

² A heidelbergi magyar peregrináció történetéről és a hallgatókról lásd Heltai János: *Adattár a heidelbergi egyetemen 1595–1621 között tanult magyarországi diákokról és pártfogóikról*. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1980* (Budapest, 1982); Ladányi Sándor: *Ungarische Studenten an der Universität Heidelberg*. In: *Der deutsche Protestantismus und die Kirchen Südosteuropas im 16. und 19. Jahrhundert* (Heidelberg, 1984); Szögi László: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon, 1789–1919* (Budapest, 2001); Tar Attila: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon, 1694–1789* (Budapest, 2004); Meusbürger, Peter: *Magyar diákok a Heidelbergi Egyetemen: hatótényezők és kölcsönhatások a külföldi egyetemjárás történetében = Ungarische Studenten an der Universität Heidelberg: Einflussfaktoren und Wechselwirkungen der Bildungswanderung im Laufe der Jahrhunderte* (Budapest, 2010).

eszközzé vált. Úgy gondolom, itt cselekedni kell, ha azt akarjuk, hogy a vezető egyetemek – és kétségkívül ezek közé számít a Ruperto Carola is – versenyyképesek maradjanak a világban. A freiburgi, karlsruhei és heidelbergi egyetemek fenntartására Baden-Württemberg tartomány ma

36,8 milliárd eurós teljes költségvetésének 2,8%-át fordítja. És ehhez még egyszer összehasonlításul: a Badeni Nagyhercegségben ez a szám 4,7% volt.

A heidelbergi egyetem ennek ellenére jól fel van fegyverkezve a globalizált világban folyó versenyre. Nevünk

az egész világban elismert márka, sok tudományterületen (többek között) vezető szerepet töltünk be, és az egyetem tagjai nemzetközi szintereken tevékenykednek. A külföldi hallgatók aránya majdnem 20%, a doktoranduszok több mint egyharmada külföldi, majdnem minden professzor életútjában vannak külföldi állomások – mindez jelzi, hogy egyetemünk a nemzetközi tudományos hálózat része. Ugyanúgy, mint már az alapítása utáni századokban, a Ruperto Carola ma is global player, vagyis „nemzetközi játékos”. Intézményesített fizikai szerepvállalásunkkal Amerika mindkét részében – a Santiagóban felépített kirendeltségünk támogatásáért köszönet illeti Baden-Württemberg tartományt – és már több mint 50 éves dél-ázsiai jelenlétünkkel egyértelműen kinyilvánítottuk szándékainkat, melyeket a DAAD példaként állított Németország elé. A Ruprecht-Karls Egyetem meggyőződésből folytatja hagyományait.

A jogász Hermann Schulze már 1886-ban – az akkoriban szokásos nemzeti párosszal – rámutatott: „Még ha a patrióta német szív a legmagasabb hőfokon is izzik, sosem szabad megfélemlenünk arról, hogy az újkor nagy kulturális műve csak akkor lehet sikeres, ha minden civilizált nép egyesült erővel veszi ki belőle a részét, és ha a teljesen jogos nemzeti gondolathoz tisztító és megvilágosító feladattal egy nemzetközi elem is társul.”

A Ruprecht-Karls Egyetem vállalja a globális kihívásokat szövetségben az akadémiai és egyetemen kívüli partnereivel, akikkel hosszú évek óta gyümölcsöző együttműködést folytat a kölcsönös bizalom alapján. Itt kifejezetten a kül- és belföldi partnereinkre gondolok.

A vízióink egy tudománytérkép, amelynek pontjai hálózatot alkotnak a Rajna felső folyásának északi részén, egy hotspot a földgömbön, egy valóságos globális egyetem, amely nemzetközi léptékben is attraktív, nemzetközi kisugárzása van, és célja a tudás gazdagítása, a hallgatók legjobb szolgálata, az emberek jóléte. Készek vagyunk a hasznos együttműködésre, és a legjobb feltételekkel rendelkezünk ezen a téren: attraktív felsőoktatási intézmények sűrű hálózata, a Helmholtz-Társaság, a Max Planck-Társaság és a Leibniz-Intézetek egyetemen kívüli partnerei, valamint a kutatásban aktív vállalkozások. Egyetemünk az Európai Unió szívében van, Baden-Württemberg tartományban, ahol Európában a legtöbb pénzt használják fel kutatási és fejlesztési célokra. Ez magában foglalja a városokkal és a nagyvárosi régióval folytatott kölcsönös támogatáson és megértésen alapuló együttműködést. Tehát mi is akadályozhatna vagy tarthatna bennünket vissza, ha csak nem mi magunk?

A kérdés patetikusan hangzik, és az is, de arra figyelmeztet bennünket, hogy ne feledkezzünk meg finanszírozóink, támogatóink és a társadalom iránti kötelességeinkről és felelősségünkéről.

Az alkotmány kimondja, hogy „a tulajdon kötelez”. Nem győzöm eleget hangsúlyozni, hogy a tudás is kötelez. Minél inkább leigázza az ember a Földet, annál nagyobb szükség van a tudomány nagykorú felelősségére. A Föld nevű űrhajóban élünk, és talán már van halvány fogalmunk a gépházról és a pilótafülkéről. Egyre több ember repül együtt és éli fel az űrhajóban levő tartalékokat.

Egyre komplexebb az együttélés, bonyolódnak a szabályok, és egyre intenzívebbek az összetett kölcsönhatások. Állandó feladatunk, hogy a tudományos utánpótlást felvértezzük szakmai kompetenciákkal, a valóság komplexitását szakterületi határokon túl is vizsgáló szemléletmóddal, arra tanítsuk, hogy felelősségteljesen bánjon a saját tudásával és képességeivel.

Az új technikák és ismeretek egyre gyorsabban fogják megváltoztatni a világot, és egyre mély-

rehatóbban az egyének együttélését is, ami befolyásolja a társadalmi struktúrákat és a Föld nevű űrhajó egészét is. Ez éppúgy vonatkozik a természet-, környezet- és élettudományokra, mint a szellem-, jog- és társadalomtudományokra is. Az egyre gyorsuló globalizálódás nem csak a kutatást és oktatást érinti, hanem új követelmények elé állítja a képzett tudományos utánpótlást és a felsőoktatásban működő tanárok etikai tudatát is. A jövőképes kutatás és oktatás számára egy teljes szerkezetű klasszikus egyetemben biztosan több potenciál rejlik, mint egy szakosodott főiskolában vagy kutatóintézetben. Nálunk a tudományágak szoros együttműködése révén magas színvonalon, könnyebben lehet elsajátítani és gyakorolni a komplex gondolkodást, mint máshol. A felelősségtudatot és kötelességeket – ha régimódián hangzik is – itt könnyebben és meggyőzőbben lehet közvetíteni, mint bárhol másutt.

Hogy mi történik, ha a technikát és tudást mindenre tekintet nélkül, egyirányú amoralitással alkalmazzák, azt megmutatta a közelmúlt pénzügyi válsága és az élettudományok egyes részterületein az a meggondolatlan örület, hogy mindent meg tudunk csinálni. Ennek egyenes következménye, hogy e tudományágak nagy potenciálja, haszna és haladása hiteltelenné válik, és végül a társadalom egész tudományterületek haladását elutasítja. Ezzel azonban a Föld nevű űrhajó személyzete saját jövőjét vonja meg saját magától. Egyetemünk egyik legsúlyosabb felelősségi köre, hogy ezt megakadályozza.

Ha vezető egyetem vagyunk, akkor a felelősség vállalásában is vezetnünk kell. A háttérben zajló globalizáció, a

A Heidelbergi Egyetem régi aulája

külvülről jövő pénzügyi támogatásért és az akadémiai szabadságot biztosító költségfedezetekért folyó verseny előterében a jövő feladata lesz, hogy megtaláljuk az egyensúlyt a gyorsítási kényszer nélküli, tudományosan kreatív munkálkodás és a globális versenyben való jó szereplés szükségessége között. Nem lennénk a heidelbergi egyetem, ha nem találnánk meg annak módját, miként lehet ezt a kötéláncos mutatóváltást végrehajtani.

Mint Németország legnagyobb doktoranduszműhelye – ezt mutatják a legfrissebb statisztikák – felelősek vagyunk azért, hogy beruházzunk a tudományos utánpótlás minőségébe. Éppen a részben szidott strukturált doktoranduszprogramok nyújtanak ehhez jó lehetőségeket, a tudományos fokozattal rendelkezők akadémiaja pedig összegyűjti és támogatja az egyénileg doktorálókát. A tudománytörténet, tudományelmélet és tudományetikai tudat, ötvözve annak képességével, hogy transzdiszciplinárisan is hallassuk hangunkat, biztosan újra reneszánszát fogja élni. Az orvostudomány is egyre inkább felváltja a dr. med. címet az átfogóbb és tudományos dr. rer. nat.-tal, a dr. sc. hum.-mal vagy az egyetemi tanulmányok befejezése után elérhető nem-

zetközi PhD-vel. Mindezek lezárása a fiatal tudós doktorrá avatása, felvétele a tudósok közé. Az avatás több mint egy jó disszertáció, nem egy díj, hanem egy személyre vonatkozó aktus, amely magas tudományos minőséget, további személyes képességeket, úgy nevezett soft skilleket, tudományos etikai tudatot és kötelességtudást feltételez.

Ezeket a feltételeket példamutató módon teljesíti Kröll professzor úr is, akit ma a tiszteletbeli doktorrá avatással körünkbe fogadunk.

Engedjék meg, hogy itt elmondjam tudománypolitikai nézetemet: nem tartom semmire az egyenlősítést és a doktorrá avatás fogalmának felhígítását. A tudományos fokozat elérése a jellembeli és tudományos képzettség legmagasabb formája, és így az egyetemhez kapcsolódik. Ami mindezt biztosítja, az az egyetem. Ami azt állítja magáról, hogy egyetem, annak helyt kell állnia az összehasonlításban és a verseny kemény szelében, és ami a próbát nem állja ki, az nem egyetem!

A szakmai határokon túli csere alakítja az egyetem arculatát, ugyanakkor az arculat és az egyetem közösségi szelleme alakítja a szakmai határokon túlmutató cserét. Számomra ez nagyon fontos dolog. Idősek és fiatalok, né-

metek és külföldiek, nők és férfiak, tudósok és egyetemi hallgatók, technikusok, igazgatási dolgozók, tiszteletbeli szenátorok, díszdoktorok és egyetemi tanácsstagok, mi mindnyájan együtt alkotjuk az egyetemet. A vezető professzorok szakvéleményével és a tudósutánpótlás lendületével, az egyetemi tanácsstagok tanácsával és a tudósok hálózataival, a hallgatók szorgalmával és lelkesedésével, az igazgatási és technikai dolgozók tevékenységével – mindez együtt jelenti a Ruperto Carolát!

A rektori vezetés kiáll az egyetemi létesítmények decentralizált öngazgatása mellett. De ez feltételezi, hogy mindenki vállalja is a felelősséget a saját intézetéért, tanszékéért, karaért és végső soron az egyeteméért. Az egyetemvezetéssel folytatott párbeszédben eddig sikerült is többnyire kitűnően megoldani a kérdéseket, és ez felbátorít arra, hogy továbbra is megmaradjunk a decentralizáció modellje mellett, sőt továbbfejlesszük azt. Néhány szakon azonban – különösen a bachelor és a tandíjak bevezetésének nyomása miatt (beleértve a tandíjbevételek csökkenését is, amit a szerencsétlen „testvérszabályozás” idézett elő) – drámaian rossz irányú fejlődéshez vezetett ez a modell, amelynek korrigálása

A Heidelbergi Egyetem alapítólevele

még évekig foglalkoztatni fogja az egyetemet. Itt is minden egyetemi polgárnak tisztában kell lennie azzal, hogy minden mindennel összefügg, mert az alkalmatlanság, a felelősség alól való kibújás, sőt a közös feladatok tudatos megtagadása végeredményben mindenkit érint.

Szerencsére ritka az egyetemi közösséggel szembeni illojális magatartás, és a Rektori Hivatal köszönetet mond az egyetem minden polgárának és alkalmazotjának, akik nap mint nap közreműködnek abban, hogy a Ruperto Carola összességében példamutatóan működjön. Ez a köszönet mindenekelőtt az AG Zukunftnak (Jövő Rt. – a ford.) szól, amely a Rektori Hivatallal közösen azt a célt tűzte maga elé, hogy sikeresen vegye a jövőbeli akadályokat a kiváló felsőoktatási intézmények számára kiírt szövetségi és tartományi pénzeszközök megszerzéséért folytatott versenyben. Köszönetet mondok minden kollégának és kollégának a komoly szakmai munkáért, és személyesen is lekötöztetett vagyok érte.

Az együttműködéshez hozzátartozik a hallgatók részvétele – a kari tanács és a szenátus mellett – az intézetek és a tanszékek döntési folyamataiban is. Habár a mikéntjét még nem vitattuk meg teljesen, a Rektori Hivatal kifejezet-

ten támogatja a hallgatói vélemények bevonásának új útjait, különösen az oktatás javításába vagy az új képzések koncepciójának kialakításába. Különösen a nagyszámú és különféle szakkal és képzéssel rendelkező szellem- és társadalomtudományi karoknak kell a decentralizált költségvetési és öngondoskodási modellben arról gondoskodniuk, hogy hallgatóik és egyéb státusú csoportjaik azonosulni tudjanak az intézetükkel és az akadémiai kommunikáció útján, közösen megakadályozzák a hibás folyamatokat.

Azt, hogy a heidelbergi egyetem 625., jubileumi évének kezdetén rendkívül pozitív fejlődési szakaszban van, és a föld legjobb egyetemének koncertjében jól szerepel, sok embernek köszönhetjük, akik meggyőződésből és örömmel újra és újra vállalják a tevékenységet az akadémiai közösség érdekében. Köszönöm az egykori diákoknak, akik a nemrég megalakított alumni-központtal egy bármikor elérhető partnert kaptak, hálózatukat Európában

és az egész világon tovább építik. Köszönetet mondok mindenkinek, de különösen barátainknak és támogatóinknak, akik nélkül sem az építkezéseket, sem magukat az ünnepségeket nem tudtuk volna megvalósítani. Kívánom, hogy Önöket és minket, mindnyájunk elkötelezettségét igazolja az egyetem fejlődése, mert akkor öröm tevékenykedni, akkor szárnyain repít az érzés, hogy egy jó egész részei vagyunk, és részt vehetünk a jövő alakításában. És ki tudná ezt a legjobban, mint maga a Ruperto Carola élő szellemével, jövőt teremtve – 1386 óta!

Jegyzet

¹ Prof. Dr. Bernhard Eitel rektor ünnepi beszéde a Heidelbergi Ruprecht-Karls Egyetem jubileumi évének megnyitóján, 2010. november 23-án hangzott el.

Paul Kirchhof

A klasszikus egyetem feladatai napjainkban¹

Rektor Úr, tisztelt ünnepi gyűlés!

Ma, amikor a hagyományt, egyetemünk mindig újabb és újabb megtapasztalását ünnepelek, hogy impulzusokat gyűjtsünk belőle a jövő számára, akkor az ünnep lényege a megállás, az elgondolkodás, a megbizonyosodás. Szeretném ezt a magunkat távolságtartással szemlélő tekintetünket három gondolatmenettel is élesíteni: a teljes szerkezetű klasszikus egyetemről, annak akadémiai szabadságáról és arról, hogy mit nyújt az egyetem.

1. A teljes szerkezetű klasszikus egyetem: a természet- és a szellem-tudományok együttműködése

A természettudományok tapasztalatok útján és kísérletek segítségével igyekeznek megismerni, a szellem-tudományok viszont a megértés és értelmezés segítségével kutatják a világot. A kettő összetartozik, és kölcsönös párbeszéd útján lép működésbe.

Ha a kutató orvos felismeri, hogy egy fiatal páciens a betegségre való hajlama miatt későbbi éveiben súlyos betegségben fog szenvedni, akkor egy beszélgetés során ki kell derítenie, hogy a páciens szeretné-e tudni a lelet tartalmát. Ha a páciens a felvilágosítás után beleegyezik, csak

akkor szabad az orvosnak a betegséget a páciens tudomására hozni. Erre a páciens rémülten hazarohan a családjához és elmondja a hírt, hogy az egész család genetikailag terhelt. Minden családtag – anélkül, hogy hozzájárult volna – részese lesz e tudás terhének. A klasszikus egyetem feladata ebben az esetben az, hogy a természet- és a kultúrtudományok együttműködésének segítségével tisztázza, hogyan is bánjon az ember az egyre növekvő tudományával.

Ha az orvos ezután a felismerést személyes felelőssége alá tartozó emlékezetéből átteszi a műszaki emlékezetbe, a számítógépbe, akkor az objektív tudás egyéni ellenőrzés nélkül is hozzáférhetővé válik. Itt a kultúr- és a természettudománynak egymással kell megbeszélnie, hogy kik számára nyújtson hozzáférést a tudáshoz. Kiolvashatja-e a computerből a munkaadó, a biztosító vagy a jövőbeli após, anyós? Vajon sikerül-e az orvosi titoktartás védőburkát a computerre is ráborítani? Meg tudjuk-e védeni a pénz hatalmától az orvosi, a tanácsadási, a banki és az újságírói titoktartást, ha egy CD megvásárolható?

Az embernek tapasztalásra van szüksége. Ezt mutatja példánkban a hatalmas gyógyulási esély, amely a génkutatással nyílik meg. De ugyanakkor cselekvési mércékre is szüksége van, amelyek megmondják, hogyan alkalmazza az új tudást az emberek érdekében. A tudományos kíváncsiság és a mérték kultúrájának tudományos keresése kéz a kézben járnak.

Ha az atombombát feltaláló atomtudósok kutatásait nem koronázta volna siker, akkor ma jobban éreznénk magunkat. Jobb lenne, ha nem tudnánk az atombombáról. De az útkereső tudás aligha fogja tudni elnyomni a tapasztalati tudást. Azért van szükségünk a jog és az etika minden erejére, hogy ennek a tudásnak a hatásait korlátok közé szorítsuk. Ideális esetben már a fegyver kifejlesztése előtt meg kellett volna kötni az egész világra kiterjedő atom-sorompó-egyezményt.

Csak a klasszikus egyetem tanítja meg azt is, hogyan kell a bizonytalanságot kezelni. Minden ember, aki táv-